

Peramal perpaduan antara etnik: Implikasi Terhadap perancangan komunikasi

Samsudin A. Rahim*

Perpaduan antara etnik adalah salah satu matlamat pembangunan negara. Sejak Rancangan Malaysia Kedua (1970-1974), matlamat perpaduan sentiasa termaktub dalam setiap rancangan pembangunan lima tahun negara. Begitu juga dalam rancangan pembangunan jangka panjang kedua, 1991-2000, matlamat perpaduan antara etnik terus dijadikan matlamat utama pembangunan.

Untuk memupuk perpaduan, berbagai usaha telah dijalankan sama ada melalui strategi media atau strategi hubungan. Melalui strategi media, maklumat-maklumat tentang peri pentingnya perpaduan telah disebar. Program atau berita yang menggalakkan kunjung-mengunjungi, hormat-menghormati, dan bersifat toleransi telah ditonjolkan. Melalui strategi hubungan pula, interaksi fizikal dengan mengadakan jamuan perpaduan, projek anak angkat, pertukaran kakitangan kerajaan telah juga diadakan. Walau pun telah banyak usaha dilaksanakan, isu perpaduan antara etnik terus mendapat perhatian kerana masih banyak lagi yang belum diketahui tentang faktor-faktor yang boleh membantu dan juga menghalang perpaduan etnik.

Dalam kajian perpaduan etnik di Semenanjung Malaysia, Yew, Mohammad, Mansor, dan Samsudin (1990) mendapati perpaduan antara etnik Melayu dan Cina adalah rendah. Kajian mereka juga mendapati bahawa komunikasi antara etnik

---

* Penulis berkhidmat sebagai Ketua Jabatan dan pensyarah komunikasi pembangunan di Jabatan Komunikasi, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor Darul Ehsan. Beliau memegang ijazah Ph. D. dari University of Wisconsin, Madison. Kajian ini adalah sebahagian daripada projek 78/90 yang dibiayai oleh Jawatankuasa Penyelidikan UKM.

dan pendedahan media massa tidak memberi sumbangan terhadap perpaduan. Tambahan pula, faktor seperti pendidikan, keupayaan bahasa, dan persepsi etnik juga mempunyai kesan negatif terhadap perpaduan.

Aspek analisis makro seperti dimensi sejarah, politik, dan ekonomi adalah penting untuk melihat hubungan antara etnik. Walau bagaimanapun, menurut Kim (1986) komunikasi juga perlu dianggap sebagai satu mekanisme yang penting di mana perbezaan dan konflik etnik boleh diuruskan secara konstruktif.

Hammer (1986) pula berpendapat tanggapan ciri-ciri sikap sepunya adalah lebih penting daripada persamaan ciri etnik untuk mempengaruhi interaksi sosial. Menurut Tajfel dan Turner (1979) pula interaksi antara dua atau lebih individu ada kalanya ditentukan sepenuhnya oleh ciri-ciri individu itu sendiri dan tidak dipengaruhi oleh kelompok sosial asalnya. Walau bagaimanapun, ada juga ketikanya di mana interaksi antara individu dipengaruhi oleh keahliannya dalam sesuatu kelompok sosial mengatasi ciri-ciri individunya.

Dalam interaksi antara etnik, ada kalanya individu mungkin menekankan objektiviti tentang identiti etniknya seperti simbol bangsa, agama, bahasa dan asal-usulnya (Feaglin, 1984). Dalam keadaan ini, etnik menjadi ciri, kualiti dan syarat untuk interaksi antara etnik. Tetapi ada juga kalanya, di mana individu menekankan subjektiviti dengan mengenal diri kepada sesuatu identiti yang dimiliki oleh ahli sesuatu kelompok etnik (Burgess 1978). Dengan itu akan terdapat keperbezaan ciri *etnik* di kalangan individu berdasarkan ciri-ciri sepunya kelompok individu sesuatu etnik.

Pembolehubah situasi juga penting mempengaruhi interaksi sosial. Menurut Giles dan Johnson (1986), sekiranya individu berpegang kuat kepada kedudukan sikap tentang sesuatu isu dan isu itu dianggap penting untuk identiti etniknya, maka individu itu akan berinteraksi berdasarkan norma ciri etniknya dan bukan berpandukan norma sosial masyarakat umum. Ini disebabkan interaksi yang sedemikian adalah dikaitkan dengan rasa harga diri dan identiti etniknya.

Seperti yang telah dinyatakan di atas, perpaduan etnik menjadi tunjang objektif pembangunan di Malaysia. Justeru itu, diandaikan bahawa pendidikan, perubahan kualiti hidup melalui pembangunan, pendedahan media telah dirancang untuk mencapai matlamat perpaduan tersebut. Faktor-faktor tersebut, di samping faktor-faktor individu seperti persepsi, pengetahuan tentang etnik lain, pergaulan menjalinkan komunikasi dengan etnik lain, turut menyumbang ke arah perpaduan antara etnik.

Oleh kerana isu perpaduan antara etnik ini signifikan untuk kepentingan politik dan sosial, maka satu penyelidikan yang sistematik perlu dijalankan untuk membantu memahami cara individu daripada berbagai latar belakang etnik berinteraksi dan berhubung sesama mereka.

Kajian ini ingin meninjau apakah faktor yang boleh meramal perpaduan antara etnik di Malaysia. Adakah faktor tahap pembangunan yang dialami oleh seorang individu dan pendedahannya kepada media massa dapat membantu meramalkan perpaduan antara etnik? Atau adakah faktor-faktor tersebut kurang menonjol untuk meramalkan perpaduan antara etnik berbanding dengan faktor-faktor lain seperti

faktor demografi, persepsi atau pengetahuan tentang budaya etnik lain?

Kaedah Kajian

Kajian ini menggunakan kaedah tinjau-selidik. Data telah dikutip melalui satu set soal selidik yang digunakan oleh pembantu penyelidik menemubual responden di tempat kediamannya.

Kajian ini mengambil kira agihan responden dari segi kelompok etnik. Temubual dengan responden telah dibuat di beberapa tempat yang dikategorikan sebagai kawasan Utara (Alor Setar, Air Tawar, dan Georgetown), kawasan Tengah (Pelabuhan Kelang, Banting, Subang Jaya, dan Jalan Ipoh), kawasan Selatan (Bandar Melaka, Batu Pahat, Muar, dan Kota Tinggi), kawasan Pantai Timur (Kuantan, Tanah Merah, dan Kuala Trengganu), dan Sarawak (Kuching dan Bintulu).

Untuk mendapat taburan responden yang merangkumi berbagai peringkat umur, kriteria penilaian responden adalah berdasarkan empat kategori iaitu ketua keluarga lelaki, ketua keluarga perempuan, anak lelaki, dan anak perempuan. Bila ketua keluarga lelaki telah dipilih sebagai sampel sesuatu isi rumah, sampel isi rumah yang berikutnya perlulah dipilih ketua keluarga perempuan, dan diikuti oleh anak lelaki dan anak perempuan. Pusingan ini diteruskan sehingga penemubual dapat menyiapkan kuota pemilihan sampelnya.

Sejumlah 1,865 responden telah ditemubual. Agihan mengikut kawasan adalah 268 orang di kawasan Utara, 512 orang di kawasan Tengah, 307 orang di Selatan, 306 orang di Pantai Timur, dan 471 orang di Sarawak.

Dari segi agihan mengikut etnik pula, sejumlah 494 responden Melayu, 449 responden Cina, 514 responden India, dan 408 responden Dayak/Iban telah ditemui. Responden yang berumur kurang daripada 20 tahun adalah 448 orang (23 peratus). Mereka yang berumur lingkungan 20an adalah 659 orang (34 peratus), 30an adalah 356 orang (19 peratus), 40an adalah 260 orang (14 peratus), 50an adalah 143 orang (8 peratus), dan 60an dan lebih adalah 48 orang (3 peratus).

Dari segi pendidikan pula, hanya 70 orang (4 peratus) yang tidak bersekolah. Sejumlah 255 orang (13 peratus) telah tamat sekolah rendah. Yang telah tamat persekolahan antara tingkatan 1 hingga tingkatan 3 adalah 374 orang (20 peratus), sementara yang tamat tingkatan 4 hingga tingkatan 5 adalah 670 orang (35 peratus). Hanya 382 orang (20 peratus) tamat tingkatan 6 atau lulusan maktab. Sejumlah 124 orang (7 peratus) lulus peringkat universiti, dan 41 orang lagi mempunyai kelulusan lain.

Takrif Kendalian

Konsep dan ukuran yang digunakan dalam kajian ini adalah seperti berikut:-

Perpaduan

Perpaduan adalah kesediaan responden untuk berinteraksi dengan kaum lain. Pembolehubah ini merupakan pembolehubah terikat yang utama. Responden

ditanya tentang kesediaan mereka untuk menjalinkan hubungan dengan etnik lain. Lima soal dikemukakan menanya kesediaan mereka untuk berbual-bual, tinggal sebagai jiran, menerima sebagai kawan baik, bersedia membantu jika diminta pertolongan, dan sejauh mana mereka percaya kepada etnik lain. Setiap soal mempunyai tiga kategori jawapan "bersedia," "kurang bersedia," dan "tidak bersedia."

Pendedahan media. Tiga jenis pendedahan media digunakan: Pendedahan televisyen, pendedahan radio, dan pendedahan akhbar. Untuk pendedahan televisyen dua petunjuk utama adalah rancangan "Berita" dan "Drama Tempatan." Petunjuk pendedahan radio adalah "Berita" dan "rancangan pembangunan." Sementara petunjuk pendedahan akhbar adalah "Berita Politik dan Kerajaan" dan "berita pembangunan."

Pengetahuan budaya. Responden ditanya tentang sejauh mana pengetahuan mereka tentang adat resam dan kebudayaan etnik-etnik lain. Tiga kategori jawapan adalah 'banyak sekali,' 'sedikit sahaja,' dan 'tiada pengetahuan langsung.'

Persepsi etnik. Persepsi setiap etnik terhadap etnik lain telah diukur. Misalnya, responden Melayu diminta menyatakan persepsi mereka terhadap etnik Cina, India, Kadazan, dan Dayak/Iban. Responden ditanya sejauh mana mereka menganggap etnik lain adalah seorang peramah, suka menolong orang lain, bertimbang rasa, tidak mementingkan diri sendiri, jujur dan ikhlas, kuat bekerja, pandai berniaga, pandai dalam pelajaran, sukakan hiburan, dan taat setia kepada raja dan negara. Kategori jawapan adalah 'kebanyakannya,' 'sebilangan kecil sahaja,' dan 'tidak tahu.'

Urusan Konflik

Strategi konflik merupakan pilihan tingkah laku yang dipilih oleh seseorang dalam situasi tertentu dan bukan berlandaskan ciri-ciri peribadi seseorang itu. Strategi konflik adalah satu tingkah laku komunikasi sama ada lisan atau tanpa lisan yang membantu bagaimana seseorang itu menguruskan konflik. Ciri-ciri urusan konflik yang *nonconfrontation* dan *solution orientation* adalah sesuai untuk menjalinkan hubungan antara etnik. Pembolehubah urusan konflik ini diukur dengan mengubahsuai '*organizational communication conflict instrument*' (Putnam & Wilson 1982).

Komunikasi antara etnik. Pembolehubah ini mengukur sejauh mana responden pernah mewujudkan komunikasi dengan etnik lain di masa lalu. Responden ditanya tentang kekerapan mereka menghadiri majlis jamuan perkahwinan, dan mengunjungi kawan-kawan etnik lain pada hari-hari perayaan, dalam tempoh tiga tahun lalu. Petunjuk hari perayaan adalah Hari Raya, Hari Krismas, Deepavali, Tahun Baru Cina, Hari Gawai, dan Pesta Menuai. Kategori jawapan adalah 'tidak pernah,' 'sekali/duakali,' dan 'lebih dari 3 kali.'

Kepuasan Pembangunan. Kepuasan individu terhadap pembangunan juga dianggap penting untuk membantu mewujudkan hubungan antara etnik. Pembolehubah ini diukur dengan tiga soalan: Keadaan hidup mereka (susah,

sederhana, senang), keadaan pembangunan di sekitar tempat kediaman (mundur, sederhana membangun, membangun), dan kepuasan terhadap pembangunan di tempat kediaman (tidak puashati, berpuashati, sangat berpuashati). Skor tiga petunjuk yang berkenaan telah digabungkan sebagai ukuran kepuasan terhadap pembangunan.

Umur. Untuk mengukur umur, responden ditanya, "berapakah umur saudara?" Umur yang sebenar diambil kira.

Pendidikan. Pembolehubah ini diukur dengan menanya responden 'Apakah tahun terakhir persekolahan yang saudara telah tamat?' Kategori jawapan adalah tidak pernah bersekolah, sekolah rendah, tingkatan I hingga tingkatan III, tingkat IV hingga tingkatan V, tingkatan VI, maktab, dan universiti.

Analisis data.

Ujian regresi pelbagai (*multiple regression*) digunakan. Melalui ujian ini 11 pembolehubah bebas telah dimasukkan dalam formula regresi secara serentak. Tujuannya ialah untuk melihat sejauh mana sumbangan setiap pembolehubah bebas terhadap perubahan dalam pembolehubah terikat perpaduan. Dalam keadaan yang sedemikian, sumbangan setiap pembolehubah bebas boleh diketahui dalam keadaan pembolehubah bebas yang lain berada dalam keadaan konstan.

Untuk melihat sumbangan pembolehubah bebas terhadap perpaduan dengan lebih jelas lagi, ujian regresi telah dilakukan untuk setiap kelompok etnik. Dengan ini boleh diketahui sama ada sumbangan pembolehubah bebas itu berbeza-beza mengikut kelompok etnik, atau terdapat satu keseragaman secara keseluruhan. Untuk tujuan tersebut, pembolehubah khusus untuk setiap etnik telah digunakan. Misalnya, untuk melihat perpaduan antara etnik Melayu dengan Cina, pembolehubah persepsi terhadap etnik Cina, pengetahuan terhadap budaya etnik Cina, komunikasi antara etnik Cina digunakan. Pembolehubah persepsi, pengetahuan, dan komunikasi dengan etnik-etnik lain tidak dimasukkan dalam formula regresi yang berkenaan.

Hasil Kajian

Berdasarkan analisis regresi pelbagai, hasil kajian ini menghuraikan pembolehubah yang mana satukah boleh meramalkan perpaduan antara sesuatu kelompok etnik dengan etnik-etnik lain. Fokus huraian dimulakan dengan etnik Melayu, dan diikuti oleh etnik Cina, India, dan Dayak/Iban.

Etnik Melayu dan perpaduan dengan etnik-etnik lain

Jadual 1 menunjukkan hasil ujian regresi pelbagai 11 pembolehubah bebas ke atas hubungan antara etnik. Nilai multiple R adalah signifikan di aras .001. Walau bagaimanapun, saiz R^2 adalah kecil, menunjukkan kesemua pembolehubah bebas hanya meramalkan 13 peratus variasi dalam hubungan perpaduan dengan etnik

India, 12 peratus dengan etnik Cina, 33 peratus dengan etnik Kadazan dan 21 peratus dengan etnik Dayak/Iban.

Persepsi kaum (.13) dan komunikasi antara etnik (.22) adalah pembolehubah yang mempunyai hubungan signifikan terhadap perpaduan hubungan dengan etnik India. Berdasarkan nilai beta didapati bahawa etnik Melayu yang sering melakukan komunikasi antara etnik dan mempunyai persepsi yang positif terhadap etnik India adalah lebih berkeinginan mewujudkan perpaduan dengan etnik India.

Sembilan pembolehubah lain tidak menunjukkan hubungan signifikan. Walau bagaimanapun, perlulah kita melihat arah alirannya. Etnik Melayu yang telah meningkat usianya (-.06) telah mencapai keselesaan dalam pembangunan (-.05) dan banyak pengetahuan tentang budaya India (-.07) menunjukkan kurang keinginan untuk menjalinkan hubungan dengan etnik India.

Dari segi pendedahan media pula, pendedahan kepada radio (.08), akhbar (.09) dan televisyen (.04), tidak memberi sumbangan yang signifikan terhadap perpaduan dengan etnik India.

Perpaduan dengan etnik Cina pula lebih berkemungkinan wujud di kalangan etnik Melayu yang kerap melakukan komunikasi antara etnik (.20), mempunyai persepsi positif terhadap etnik Cina (.09), mengetahui kebudayaan Cina (.10) dan berupaya menguruskan konflik (.09). Beta untuk pembolehubah tersebut adalah signifikan.

Jadual 1: Etnik melayu dan perpaduan dengan etnik lain
(Nombor adalah nilai Beta)

	Perpaduan			
	India	Cina	Kadazan	Dayak
Umur	-.06	-.03	.106	-.00
Pendapatan	.03	-.01	-.01	-.09
Pendidikan	-.03	.00	-.12*	-.08
Pendedahan TV	.04	.04	-.01	.03
Pendedahan Radio	.08	.06	-.06	-.04
Pendedahan Akhbar	.09	.06	.03	.02
Pengetahuan Budaya	-.07	.10*	.40**	.04
Keadaan Pembangunan	-.05	.01	.16**	.18**
Urusan Konflik	.06	.09*	.08*	.10*
Persepsi	.13*	.09*	.18**	.36**
Komunikasi antara etnik	.22**	.20**	.09*	.05
Multiple R	.36	.35	.58	.46
R square	.13	.12	.33	.21
F	6.79	6.17	22.36	11.81

** signifikan di aras 0.01

* signifikan di aras .05

Dari segi pendedahan media pula, pendedahan radio (.06), akhbar (.06) dan televisyen (.04) adalah peramal perpaduan yang tidak signifikan.

Beberapa pembolehubah tidak signifikan, tetapi menunjukkan hubungan negatif. Data menunjukkan bahawa lebih meningkat umur (-.03) dan pendapatan (-.01) di kalangan etnik Melayu maka lebih kurang keinginan mereka untuk menjalinkan hubungan dengan etnik Cina. Pendidikan seseorang etnik Melayu (0.00) merupakan peramal yang paling lemah untuk menjalinkan perpaduan dengan etnik Cina.

Tentang perpaduan dengan etnik Kadazan pula, pembolehubah pengetahuan kebudayaan Kadazan (.40) merupakan peramal utama. Ini menunjukkan etnik Melayu yang mempunyai pengetahuan tentang kebudayaan Kadazan lebih berkemungkinan menjalinkan perpaduan dengan etnik Kadazan. Pembolehubah lain yang menjadi peramal signifikan adalah persepsi (.18) keadaan pembangunan (.16), dan komunikasi antara etnik (.09).

Pendidikan (-.12) merupakan peramal negatif tetapi signifikan. Maksudnya, lebih tinggi pendidikan etnik Melayu, lebih kurang kemungkinan individu itu menjalinkan hubungan dengan etnik Kadazan.

Berlainan dengan etnik Kadazan, persepsi terhadap etnik Dayak/Iban (.36) merupakan peramal utama untuk etnik Melayu menjalinkan perpaduan dengan etnik tersebut. Pengetahuan kebudayaan Dayak/Iban (.04) hanya merupakan peramal yang lemah dan tidak signifikan.

Etnik Melayu yang berada dalam keadaan pembangunan yang baik (.18), dan mempunyai keupayaan urusan konflik (.10) juga berkemungkinan menjalinkan perpaduan dengan etnik Dayak/Iban.

Tentang pendedahan media pula, ia menunjukkan hubungan tidak signifikan. Pendedahan media juga adalah di antara peramal yang lemah berdasarkan nilai beta untuk TV (.03), radio (-.04) dan akhbar (.02).

Secara keseluruhan, persepsi etnik Melayu terhadap sesuatu etnik lain merupakan peramal yang konsisten untuk mewujudkan perpaduan. Untuk perpaduan dengan etnik Cina dan India, komunikasi antara etnik merupakan peramal utama yang memberikan sumbangan paling besar. Pembolehubah ini juga signifikan untuk menjalinkan perpaduan dengan etnik Kadazan (walaupun sumbangannya kecil) tetapi tidak untuk etnik Dayak/Iban. Urusan konflik etnik Melayu juga peramal penting mewujudkan perpaduan dengan etnik Cina, Kadazan, dan Dayak/Iban. Sementara pengetahuan kebudayaan hanya menjadi peramal perpaduan dengan etnik Kadazan sahaja.

Etnik Cina dan perpaduan dengan lain-lain etnik

Nilai R^2 regresi 11 pembolehubah bebas hanya berupaya meramalkan 11 peratus sahaja variasi perpaduan dengan etnik Melayu, 14 peratus dengan etnik India, 8 peratus dengan etnik Kadazan, dan 4 peratus dengan etnik Dayak/Iban (Lihat Jadual 2).

Etnik Cina yang kerap berkomunikasi dengan etnik Melayu (.27) dan yang mempunyai persepsi positif terhadap etnik Melayu (.15) menunjukkan kemungkinan

untuk menjalinkan perpaduan dengan etnik Melayu. Walau bagaimanapun, mereka yang mempunyai keupayaan urusan konflik (-.13) kurang berminat untuk menjalinkan hubungan dengan etnik Melayu. Tentang media pula, ketiga-tiga pendedahan kepada televisyen (.02), akhbar (.02), dan radio (-.01) adalah tidak signifikan.

Mereka yang merasakan keadaan pembangunan mereka telah bertambah baik (-.08) menunjukkan nilai negatif tetapi tidak signifikan.

Jadual 2: Etnik cina dan perpaduan dengan etnik lain
(Nombor adalah nilai Beta)

	Perpaduan			
	Melayu	India	Kadazan	Dayak
Umur	.04	.07	.07	.03
Pendapatan	.01	.13*	.03	.06
Pendidikan	.04	.07	.04	.03
Pendedahan TV	.04	.07	.05	.04
Pendedahan Radio	-.01	-.03*	.03	.02
Pendedahan Akhbar	.02	.13*	.15*	.14*
Pengetahuan Budaya	-.02	-.20**	.04	-.05
Keadaan Pembangunan	-.08	-.13*	-.04	-.01
Urusan Konflik	-.13*	-.01	.03	.05
Persepsi etnik	.15*	.10*	-.05	-.06
Komunikasi antaraetnik	.27**	.07	-.13*	.03
Multiple R	.33	.37	.28	.21
R square	.11	.14	.08	.04
F	5.08	6.41	3.53	1.88*

** signifikan di aras 0.01   * signifikan di aras .05

Perpaduan dengan etnik India pula dipengaruhi oleh persepsi etnik (.10), pendedahan akhbar (.13) dan pendapatan (.13). Data ini menunjukkan bahawa etnik Cina yang banyak membaca akhbar dan mempunyai persepsi positif terhadap etnik India dan berpendapatan tinggi akan lebih berkemungkinan berusaha menjalin perpaduan dengan etnik India.

Pengetahuan kebudayaan (-.20) dan pembangunan (-.13) walaupun mempunyai nilai beta yang tertinggi tetapi menunjukkan hubungan negatif. Ini menunjukkan lebih banyak pengetahuan tentang etnik India dan juga lebih selesa hidup etnik Cina maka lebih kurang kemungkinan mereka wujudkan perpaduan dengan etnik India.

Perpaduan antara etnik Cina dengan etnik kadazan, diramalkan secara signifikan oleh pendedahan akhbar (.15). Ini menunjukkan bahawa etnik Cina yang kerap membaca akhbar akan lebih kemungkinan mewujudkan perpaduan dengan etnik Kadazan. Pendedahan TV dan radio tidak memberikan kesan yang signifikan

walaupun beta adalah positif.

Pembolehubah kedua yang menunjukkan hubungan signifikan tetapi negatif ialah komunikasi antara etnik (-.13). Ini menunjukkan bahawa etnik Cina yang kerap berhubung dengan etnik Kadazan berkurangan keinginan untuk menjalin perpaduan.

Tentang perpaduan dengan etnik Dayak/Iban pula, pendedahan akhbar (.14) adalah pembolehubah yang menunjukkan hubungan yang signifikan. Pembolehubah-pembolehubah lain tidak signifikan.

Secara keseluruhan, pendedahan akhbar bukan sahaja merupakan pembolehubah yang konsisten meramalkan perpaduan dengan etnik-etnik lain kecuali etnik Melayu, tetapi juga merupakan peramal yang terkuat sekali. Persepsi etnik hanya membantu menjalin perpaduan dengan etnik Melayu dan India. Komunikasi antara etnik memberi kesan positif tentang perpaduan dengan etnik Melayu tetapi mempunyai kesan negatif dengan etnik Kadazan.

Etnik India dan perpaduan dengan etnik lain.

Pembolehubah bebas tidak banyak membantu meramalkan hubungan antara etnik India dengan etnik Melayu dan Cina berbanding untuk etnik Kadazan dan Dayak/Iban. Nilai R^2 menunjukkan pembolehubah bebas hanya menerangkan dua peratus variasi perpaduan dengan etnik Melayu dan tujuh peratus perpaduan dengan etnik Cina. Walau bagaimanapun, nilai R^2 untuk perpaduan dengan etnik Kadazan adalah 21 peratus dan perpaduan dengan etnik Dayak/Iban adalah 17 peratus.

Jadual 3: Etnik india dan perpaduan dengan etnik lain
(Nombor adalah nilai Beta)

	Perpaduan			
	Melayu	Cina	Kadazan	Dayak
Umur	-.06	-.02	.03	.04
Pendapatan	.08	.03	.05	.07
Pendidikan	-.05	.07	.08	.06
Pendedahan TV	-.01	-.03	.13**	.13*
Pendedahan Radio	-.01	-.04	.01	.02
Pendedahan Akhbar	.08	.07	.10*	.11*
Pengetahuan Budaya	.04	-.06	.25**	-.03
Keadaan Pembangunan	.04	.07	-.02	-.05
Urusan konflik	.05	.11*	.20**	.21**
Persepsi etnik	-.01	.17**	.11*	.19*
Komunikasi antaraetnik	.01	.03	-.02	-.06
Multiple R	.13	.27	.46	.41
R square	.02	.07	.21	.17
F	.83	3.64**	12.33**	9.36**

** signifikan di aras .01

* signifikan di aras .05

Jadual 3 menunjukkan tidak ada satu pun beta yang signifikan sebagai peramal untuk mewujudkan perpaduan antara etnik India dan Melayu. Hampir kesemua beta adalah kurang daripada .10.

Untuk perpaduan dengan etnik Cina, dua peramal adalah signifikan iaitu urusan konflik (.11) dan persepsi (.17). Ini menunjukkan bahawa etnik India yang mempunyai keupayaan urusan konflik dan mempunyai persepsi positif terhadap etnik Cina, kemungkinan lebih menjalinkan perpaduan dengan etnik Cina. Pendedahan media tidak menunjukkan beta yang signifikan. Pendedahan kepada televisyen (-.03), akhbar (-.07) dan radio (-.04) tidak membantu untuk meningkatkan perpaduan dengan etnik Cina. Begitu juga dengan pengetahuan kebudayaan (-.06). Walau pun tidak signifikan, ia menunjukkan arah bahawa pengetahuan tentang kebudayaan Cina sebaliknya mengurangkan kemungkinan jalinan perpaduan antara etnik India dan Cina.

Tentang perpaduan antara etnik India dan Kadazan, lima beta menunjukkan hubungan signifikan dan positif. Pengetahuan kebudayaan Kadazan (.25), urusan konflik (.20) persepsi positif terhadap etnik Kadazan (.11), pendedahan TV (.13), dan pendedahan akhbar (.10) merupakan faktor yang terkuat dan signifikan untuk meningkatkan hubungan antara etnik India dan Kadazan.

Bolehlah dikatakan etnik India yang banyak mempunyai pengetahuan tentang kebudayaan Kadazan, keupayaan urusan konflik persepsi positif terhadap etnik Kadazan, suka menonton TV, banyak membaca akhbar adalah yang lebih berkemungkinan untuk mewujudkan perpaduan dengan etnik Kadazan.

Tentang hubungan antara etnik India dengan etnik Dayak/Iban pula, empat beta menunjukkan hubungan signifikan iaitu urusan konflik(.21), persepsi (.19) pendedahan televisyen (.13) dan pendedahan akhbar (.11). Penemuan ini menunjukkan bahawa keupayaan urusan konflik merupakan peramal utama membantu mewujudkan perpaduan dengan etnik Dayak/Iban. Mereka yang kerap membaca dan menonton televisyen juga dapat meningkat perpaduan dengan etnik Dayak/Iban.

Secara umum persepsi dan urusan konflik merupakan dua peramal yang konsisten untuk wujudkan perpaduan antara etnik India dengan etnik-etnik Cina, Kadazan, dan Dayak/Iban, kecuali etnik Melayu. Begitu juga pendedahan TV dan akhbar merupakan peramal positif dan signifikan untuk perpaduan dengan etnik Dayak/Iban, dan Kadazan.

Hubungan etnik Dayak/Iban dengan lain-ain etnik

Jika ditinjau nilai R^2 , 11 pembolehubah bebas meramalkan hubungan etnik Dayak/Iban dengan etnik Melayu sebanyak 22 peratus, Cina 19 peratus, Kadazan 21 peratus dan India 17 peratus (Lihat Jadual 4).

Tiga pembolehubah adalah signifikan untuk meramalkan perpaduan dengan etnik Melayu; pendidikan (.22), pendedahan TV (.28), dan urusan konflik(.19). Ini menunjukkan bahawa etnik Dayak/Iban yang mempunyai pendidikan tinggi lebih ingin berinteraksi dengan etnik Melayu. Begitu juga dengan mereka yang

mempunyai keupayaan urusan konflik yang tinggi. Pendedahan TV merupakan peramal hubungan antara etnik Dayak/Iban dengan Melayu yang paling kuat.

Tentang hubungan dengan etnik Cina pula, tiga pembolehubah adalah signifikan. Peramal utama ialah pendidikan (.30), pengetahuan kebudayaan (.21) dan keadaan pembangunan (-.17). Ini menunjukkan bahawa etnik Dayak/Iban yang mempunyai tahap pendidikan tinggi, banyak pengetahuan tentang kebudayaan Cina, berkemungkinan menjalinkan perpaduan dengan etnik Cina. Walau bagaimanapun, etnik Dayak/Iban yang telah mengalami taraf pembangunan yang baik menunjukkan hubungan negatif iaitu berkurangnya keinginan untuk menjalin hubungan dengan etnik Cina.

Jadual 4: Etnik Dayak/Iban dan perpaduan
(Nombor adalah nilai Beta)

	Perpaduan			
	Melayu	Cina	Kadazan	India
Umur	.04	-.05	-.17*	-.14
Pendapatan	-.11	-.02	.05	.14
Pendidikan	.22*	.30*	.22*	.19*
Pendedahan TV	.28**	-.09	.17*	.16*
Pendedahan Radio	.11	-.01	-.01	.05
Pendedahan Akhbar	-.03	-.03	-.05	.09
Pengetahuan Budaya	.11	.21**	-.07	.11
Keadaan Pembangunan	-.01	-.17*	.02	-.01
Urusan konflik	.19*	.09	.13	.14*
Persepsi etnik	.09	.11	-.10	-.12
Komunikasi antaraetnik	-.04	-.01	-.05	.05
Multiple R	.47	.44	.46	.41
R square	.22	.19	.21	.17
F	5.28	4.39**	4.97**	3.82**

** signifikan di aras .01   * signifikan di aras .05

Pembolehubah media seperti pendedahan radio (-.01) dan TV (-.09) merupakan peramal negatif dan tidak signifikan. Pendedahan akhbar merupakan peramal positif (.03) tetapi juga tidak signifikan.

Ditinjau hubungan dengan etnik Kadazan pula, tiga pembolehubah adalah signifikan: pendidikan (.22), pendedahan TV (.17), dan umur (-.17). Hubungan tersebut menunjukkan tahap pendidikan merupakan peramal utama di mana mereka yang berpendidikan tinggi lebih berkemungkinan akan mewujudkan hubungan etnik dengan Kadazan. Begitu juga mereka yang kerap menonton TV lebih mewujudkan perpaduan dengan kaum Kadazan. Walau bagaimanapun, mereka yang telah meningkat umur lebih berkeinginan mewujudkan perpaduan dengan kaum Kadazan.

Seterusnya, perpaduan antara etnik Dayak/Iban dengan etnik India. Tiga pembolehubah menunjukkan beta yang signifikan: pendidikan (.19), pendedahan

TV (.16), dan pengetahuan budaya (.11). Data ini menunjukkan bahawa etnik Dayak/Iban yang mempunyai pendidikan tinggi, banyak menonton TV, dan berpengetahuan tinggi tentang budaya etnik India lebih berkeinginan untuk mewujudkan perpaduan etnik India.

Secara keseluruhan, analisis data etnik Dayak/Iban ini menunjukkan bahawa pendidikan adalah peramal yang utama mewujudkan perpaduan dengan etnik lain. Beta pendidikan signifikan untuk perpaduan dengan kesemua etnik. Pendedahan TV juga merupakan di antara peramal yang penting. Kecuali etnik Cina, pendedahan TV mempunyai hubungan signifikan dengan etnik lain.

Rumusan

Hasil kajian ini menunjukkan tidak ada satu pembolehubah yang boleh menjadi peramal yang konsisten kepada perpaduan antara etnik. Setiap etnik menunjukkan ciri-ciri unik dalam hubungannya dengan etnik yang lain.

Pembolehubah demografi seperti umur, pendidikan dan pendapatan tidak banyak membantu mewujudkan perpaduan. Media massa seperti radio juga tidak banyak menyumbang ke arah perpaduan etnik. Ini mungkin disebabkan rangkaian radio di Malaysia ini dibahagikan mengikut bahasa sesuatu etnik. Walau bagaimanapun, akhbar dan televisyen dalam keadaan-keadaan tertentu menjadi peramal perpaduan yang positif.

Persepsi terhadap etnik lain, pengetahuan tentang kebudayaan etnik lain, komunikasi antara etnik, dan keupayaan menguruskan konflik dalam sesuatu situasi menunjukkan keupayaan untuk meramal perpaduan kaum. Walaupun ramalan pembolehubah itu tidak konsisten untuk semua etnik, sekurang-kurangnya pembolehubah berkenaan telah menunjukkan sumbangan yang besar kepada perpaduan etnik.

Tahap penyelesaian hidup seseorang individu itu hasil daripada pembangunan negara, ada kalanya tidak memberi sumbangan positif terhadap perpaduan. Data menunjukkan ada ketikanya, kesesuaian hidup itu membuat individu berkenaan tidak berkeinginan untuk menjalinkan perpaduan dengan etnik lain. Adakah pembangunan telah mewujudkan ketidakseimbangan strata yang mengakibatkan jurang hubungan antara etnik?

Dari segi komunikasi, implikasi kajian ini mengukuhkan lagi bahawa maklumat-maklumat yang mempunyai kesesuaian kefungsi adalah penting untuk mewujudkan perpaduan etnik. Maklumat adalah penting daripada bentuk komunikasi yang digunakan. Radio, televisyen, dan akhbar dengan sendirinya tidak akan dapat menyumbang ke arah perpaduan tanpa maklumat yang sesuai dan berfungsi kepada orang ramai. Kajian ini menunjukkan kemahiran mengurus konflik dalam situasi tertentu, pengetahuan tentang budaya etnik lain dan persepsi terhadap etnik lain sangat membantu perpaduan etnik. Justeru itu maklumat-maklumat sedemikianlah yang harus diperbanyakkan dalam saluran-saluran komunikasi yang sedia ada.

Corak bentuk pertumbuhan media komunikasi yang ada sekarang ini jelas menunjukkan ikatan yang kuat berdasarkan lunas-lunas bahasa dan etnik. Dengan

itu, maklumat-maklumat silang etnik jika ada pun amat minimum sekali. Jika apa yang kita tonton, dengar, dan baca setiap hari adalah lebih bercorak *etnocentric*, maka kesannya ialah kita tidak terbuka kepada maklumat tentang etnik lain sepertimana ditonjolkan dalam kajian ini sebagai peramal perpaduan yang signifikan.

Jika kita ingin mencapai tahap perpaduan yang lebih mantap, perlulah ada usaha mendidik orang ramai tentang budaya etnik lain. Media massa terutamanya televisyen, radio, dan akhbar nasional perlu lebih menonjolkan lagi usaha membina pengetahuan dan mempengaruhi persepsi orang ramai terhadap etnik-etnik lain.

Tanpa usaha komunikasi yang terancang, usaha perpaduan etnik mungkin akan menjadi retak dan susah dibendung di masa akan datang.

Rujukan

- Burgess, M.E. 1978. The resurgence of ethnicity: Myth or reality? *Ethnic and Racial Studies* 1: 265-285.
- Girles, H. & Johnson, P. 1986. Perceiver threat, ethnic commitment and interethnic language behavior. Dalam Kim, Y.Y. *Interethnic communication: Current research*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Hammer, M. 1986. The influence of ethnic and attitude similarity on initial social penetration. Dalam Kim, Y. Y. *Interethnic communication: Current research*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Kim, Y. Y. 1986. *Interethnic communication: Current research*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Tajfel, H. & Turner, J. 1979. An integrative theory of intergroup conflict. Dalam W. Austin & S. Worchel (eds.). *The social psychology of intergroup relations*. Monterey, CA: Books & Cole.
- Yew, Y. K., Mohamed, M.Y., Mansor, A., Samsudin, A.R., & Shaari, M.N. 1990. Intercultures communications and national unity: The Malaysian case. Dalam Abdul Halim, O. & Wan Rafei, A. R. (eds.). *Psychology and socio-economic development*. Collection of working papers 12, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.